

of these lexemes in the multi-volume dictionaries of the renowned contemporary Ukrainian linguists) made us possible to identify the errors during the textual analysis. This study shows numerous examples of incorrect usage of these lexemes as well as others (specifically, in word combinations featured in the publications covering socio-political topics). We argue that the correct usage of the lexemes «obrobliaty» and «zghaduvatysia» depends on many factors, specifically, context, discourse, topical and problem aspects of the publication as well as their semantics. The latter (semantic implications) of these analyzed words is frequently overlooked by the Ukrainian authors (journalists, publicists, contributors) composing the journalistic texts (specifically, those published in the Den' newspaper). We conclude that the different meanings of these words depending on their contextual (as well as intertextual) placement determine either correct or incorrect usage of the lexemes «obrobliaty» and «zghaduvatysia». Given its importance and significance, this problem requires further research.

Keywords: lexeme, newspapers publications, incorrect (improper) usage, dictionaries.

УДК 070:82-92:347.938+316.776.4

Валентина Стекольщикова

ІДЕЙНО-ТЕМАТИЧНА ЕКЗЕГЕТИКА
ІНВЕСТИГЕЙТОРНИХ ТЕКСТІВ КРИЗЬ ПРИЗМУ
КОНЦЕПТУ «ВБИВЧИХ КІЛОМЕТРІВ»

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9\(27\)-18](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9(27)-18)

Розглянуто основні тематичні напрями інвестигаторної діяльності медіа Південного регіону. Досліджено екзегетику цих текстів у розрізі концепту «вбивчих кілометрів». Представлено результати дослідження за допомогою авторського методу «експериментально-практичної соціотриади»: спостереження, анкетування та інтерв'ювання (бесіда) щодо застосування тем та ідей активізації читачів журналістських розслідувань.

Ключові слова: *ідейно-тематична екзегетика, інвестигаторний текст, «вбивчі кілометри», експериментально-практична соціотриада, активізація читачів.*

Актуальність. У європейських школах журналістики найскладнішим вважається жанр журналістського розслідування. Ще більше він ускладнюється, якщо необхідно розслідувати проблему не свого міста, своєї області, свого регіону, своєї країни. Або навпаки — представити регіональний вимір у розрізі усєї країни. Важче віднайти джерела, які найяскравіше проілюструють інвестиційну ситуацію. Однак натомість журналістське розслідування (ЖР) вважається найпрестижнішим жанром сучасної журналістики, здатним найкраще розкрити професійну компетенцію журналіста незалежно від виду засобу масової інформації та активізувати увагу потенційної аудиторії.

Тематикою розслідувань завжди є суспільно значуща, суспільно важлива проблема. Головним у роботі з цим жанром є не спростування чи підтвердження певної гіпотези, а знаходження шляхом ряду перевірок інформації із різних джерел.

Мета дослідження — проаналізувати ідейно-тематичне підґрунтя журналістського розслідування регіонального типу крізь призму концепту «вбивчих кілометрів», вказавши на елементи, структуру та чинники ефективності інвестиційних текстів.

Об'єктом дослідження виступають розслідувальні тексти та мультимедійні історії жанру журналістського розслідування сучасних принт-видань та інтернет-видань Миколаївщини з конкретним ідейно-тематичним навантаженням, що безпосередньо впливають на регіональну споживчу аудиторію.

Предметом дослідження є ефективність регіональних інвестиційних форм, що підвищують оперативний вплив на свідомість потенційної аудиторії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Такі відомі у міжнародних академічних колах вчені, як Р. Фаулер, Н. Фейерклаф, А. Белл, Т. ван Дейк, М. Монтгомері, досліджували медіатексти, зокрема жанру розслідування, з точки зору соціолінгвістики, функціональної стилістики, теорії дискурсу, контент-аналізу та інших напрямів.

Теоретичною основою дослідження є концептуальні положення, сформульовані у працях В. Здоровеги, М. Кіма, Г. Мельник, Г. Лазутіної, М. Халера. Вивчення проблеми спирається на досягнення з теорії комунікації у працях С. Корконосенко, Г. Почепцова,

В. Різуна. Комунікативно-діяльнісний підхід до методології збору інформації представлено у працях О. Алексєєва, В. Березіна, В. Іванова, Л. Кашинської, Х. Кепплінгера.

Відомо, що найбільше у світі люди цікавляться тим, що їм подобається, тими, ким вони захоплюються, тими місцями, де були, тощо. Таким чином, добираючи ідейно-тематичні концепти, варто обирати з тих фактів, які будуть не лише резонансними, а й можуть бути персонально співвіднесеними з інтересами найбільшого кола потенційної аудиторії.

Якщо ми спроекуємо це правило у площину розслідувального поля, то відбір ідейно-тематичного пошуку має бути вдвічі ретельнішим, адже те, що відбувається (по-перше, зона інтересів аудиторії, по-друге, межі усвідомлення аудиторії (селище, місто, столиця, закордон), автоматично цікавить менше, ніж події вдома. Тому цю «віддаленість» треба компенсувати реципієнтові іншими привабливими елементами.

Французька теорія журналістики в цьому контексті вводить «правило вбивчих кілометрів», що зобов'язує, зважаючи на «вбивчу» відстань, посилено акцентувати увагу на повідомленні за іншими показниками. Тобто добирати інформацію, розслідуючи проблему, яка відбулася чи має відбутися найближчим часом, саме ту, що впливає на емоції аудиторії [1, с. 58].

Окрім того, надто важливим є аспект часу у процесі відбору будь-якої інформації для ЖР. Таким чином, наскільки віддалено в майбутнє чи в минуле інвестигейтор веде у пошуках факту, настільки ж віддаляється він і від центру інтересів читачів. Так, події, що сталися десять років тому, не мають шансу зацікавити, якщо не спричинять у читача справжній емоційний зацікавлюючий шок [6, с. 145].

Аби з перших рядків зацікавити регіональну аудиторію величезним лонгрідом інвестигейторного характеру, можна використати такі лайфхаки, доведені під час власного дослідження за допомогою авторського методу «експериментально-практичної соціотриади»: спостереження, анкетування та інтерв'ювання (бесіда):

— заголовок, хедлайн, лід та початок тексту бажано акцентувати на найближчому майбутньому та прогнозах щодо наслідків події;

— у заголовку краще вживати слова в майбутньому, ніж у минулому часі;

— інформацію варто подавати із концепту «сьогодення».

Ще один вартісний аспект у теорії інвестигейторної журналістики концепту «вбивчих кілометрів» — специфічні інформаційні уподобання (теми дозвілля, туризму, розваг, грошей, відомих особистостей; земельні проблеми, політичні інсинуації тощо). З ними варто працювати, актуалізуючи інформацію під аудиторію видання.

На що ж необхідно особливо звернути увагу в ЖР, зокрема регіонального рівня?

1) регіональна інвестигейторна інформація завжди послаблена своїми географічними показниками, готуючи її до друку, варто якісно пояснити потенційному читачу наслідки події для регіону та мешканців області зокрема;

2) у ЖР всеукраїнського масштабу буде доречною деталізація щодо діяльності цієї ж сфери регіональних представників;

3) варто подати до ЖР цитати із поясненнями не лише всеукраїнського, а й відомого регіонального експерта;

4) суттєвим стане аналіз та порівняння подій, проблем, сенсаций області, регіону із тими, що мали місце в тій же сфері життя в Україні загалом.

Значним також є аспект «почуття» у ЖР концепту «вбивчих кілометрів». Такі поняття, як смерть чи невиліковні хвороби, зубожіння та брехня, також викликають емоції незалежно від форми та стилю викладу. Здатність емоційно реагувати на життя властива всьому людству, і відповідно — всім без винятку категоріям читачів. Чуже горе стає близьким зовсім різним людям, які читають одне розслідування. І хоча така хвилинна солідарність не буває глибокою та виникає лише на час прочитання, вона підживлює в людині людське і тим уже виправдовує ті надзвичайні зусилля, яких вимагає створення такої інформації [2, с. 247].

Існування концепту «вбивчих кілометрів» у регіональній розслідувальній журналістиці має величезну проблему: споживання та усвідомлення теми й ідеї ЖР потенційною аудиторією.

У матеріалі ЖР, аби зменшити вплив правила «вбивчих кілометрів», мають бути:

— різні джерела, свідчення;

- узагальнюючі елементи, аналіз, синтез ситуацій;
- елементи суміжних жанрів;
- дані та цифри з досьє [7, с. 11].

Дослідник О. Колесниченко виділяє базові правила для написання текстів ЖР, що характеризуються специфікою наближення інтересів:

1. Одне речення має містити одну думку.
2. Один абзац повинен містити один аспект події.
3. Починати потрібно з головного, а не з деталей.
4. Факт краще коментаря.
5. Активні дієслова краще пасивних. В активних дієсловах підмет — суб'єкт дії, у пасивних — об'єкт.
6. Використання здебільшого дієслів дії. Назви варто скорочувати, а опис краще замінити на динамічне зображення.
7. Незнайомі ситуації краще описувати через відомі та зрозумілі картини. Прийом досягнення наочності.
8. Яскравість мови повинна бути обернено пропорційна яскравості теми. Чим більш шокуючу подію описує журналіст, тим простішою і «сухішою» повинна бути мова [4].

Ідейно-тематична екзегетика інвестиційних текстів у регіональному розслідувальному полі має свої особливості. Проаналізувавши, зокрема, миколаївську обласну газету «Рідне Прибужжя», яка у кожному номері подає гучне ЖР регіонального плану, можемо виділити такі підвиди розслідувань, що характерні для південного регіону:

— відображено подію національного або міжнародного масштабу з оригінальним регіональним кутом подання (наприклад: «Бізнес на смертях, або Як агенти наживаються на вбитих горем громадянах» (про сферу ритуальних послуг в Ірпені з акцентом на Миколаїв); «Дещо про «вовків у овечих шкурах»... (про виборчий процес з акцентом на регіональний рівень);

— відображення регіональної, міської, районної події (наприклад: «Діалог сліпого з глухим, або Коли гвалту на гривню, діла — на к(К)опійку...» (про протистояння сільських кандидатів: Ільїна та Копійки); «Ліс рубають — тріски корупції летять» (про незаконне вирубування лісів у районі);

— відображення регіональної, міської, районної події стосовно сталих тенденцій чи глибинних процесів (наприклад: «Чому

лихоманить “Виноградну долину”»? (про виноградний бізнес і його керманичів); «Операція імітація» (про нелегальний розподіл землі біля моря);

— відображення «людських тем»: портрет-розслідування, кримінальні теми, результати діяльності установ тощо (наприклад: «Коблевська школа: свавілля продовжується» (про примусове звільнення); «Гроші в яму: снігурівчани вкрай не задоволені якістю ремонту міських доріг» (про нечесну діяльність місцевих установ) [9].

Не тільки цікаві для читача факти, а й спосіб їх викладу, тобто кут подання тексту, мають значення у ЖР. Тема в матеріалі завжди одна, кут подання після того, як із ним визначилися, також один. Доцільніше підготувати лонгрід з кількох частин із гіперпосиланнями та інфографікою на спільну тему, пропонуючи кожну підтему під різними кутами.

Особливу увагу в ЖР регіонального рівня варто звернути на такі спостереження журналістів Nikcenter.org [10]:

— кут подання завжди добирається відповідно до правила наближення інтересів;

— кут подання залежить від типу ЖР та визначає його форму;

— заголовок, початок тексту та закінчення логічно узгоджуються з кутом подання публікації;

— кілька кутів подання в одному тексті неприпустимі;

— ширина кута прямо залежить від довжини тексту.

Зокрема, можемо навести ряд публікацій з цього ресурсу, поданих у розрізі концепту «вбивчих кілометрів» під регіональним кутом: «Свои в доску: как Савченко и Порошенко попиарились за счёт бюджета» (<http://nikcenter.org/newsItem/48016>); «От тюрьмы и от земли — не зарекайся» (<http://nikcenter.org/newsItem/47179>): «Урожай — депутату, ботва — солдату» (<http://nikcenter.org/newsItem/46420>).

Головним принципом у роботі журналіста, зокрема в окресленні теми, проблематики, ідейної концептуальності, є гласність, створення відповідної атмосфери, громадської думки стосовно тих чи інших суспільних явищ. Основне, на що треба звернути увагу, це компетентність у тій тематиці чи проблематиці, що стала пред-

метом розслідування. Ніщо так не роззброює інвестигейтора, як поверховість, дилетантство.

Накопичуючи необхідний матеріал з обраної проблеми, журналіст-розслідувач мусить знати чинні закони та порядки у державі, про яку він пише.

Ідейно-тематична екзегетика тексту включає три позиції.

Перша — *розкриття теми* — це один із найважливіших критеріїв, оскільки саме від нього залежить, чи зрозуміє, чи знайде відповіді на всі запитання в інвестигейторному тексті потенційна аудиторія. Тому важливо, аби зміст розслідування обов'язково підпорядковувався його темі та, своєю чергою, осмислення теми автором виражалось у вигляді чіткого формулювання змісту розслідування.

Друга — інформація в журналістському матеріалі повинна бути представлена *об'єктивно*. Виділяються такі типи можливого некоректного впливу автора на образ факту: недомовленість (відсутність важливої для розуміння стану справ інформації); долучення до ЖР інформації не за темою (замовність тексту або непрофесійність розслідувача).

Третя — *структура ЖР* вибудовується відповідно до обраної теми. Потрібно так вибудувати свій матеріал, щоб потенційна аудиторія зрозуміла його зміст:

— всі частини (лід, аргументація, висновки; «принцип кита») та компоненти (мультимедійність, інфографічність, гіперпосилання, поліінформативність) ЖР повинні бути підпорядковані одній чітко сформульованій ідеї, що відображає зміст;

— перші слова ЖР мають привертати увагу; формулювання, що відображають зміст, формулюються на початку тексту, вони можуть являти собою виклад суті події або основної ідеї, через яку розкривається тема;

— останні слова ЖР повинні містити висновок або важливу інформацію [8, с. 231].

Регіональне ЖР, на відміну від інших жанрів ЗМІ, гарантовано розширює кількість користувачів, вибудовує і вчить сприймати специфічно змодельовану дійсність. Отже, наявність реципієнта нового типу неминує зумовлює трансформацію матеріалів мультимедійної версії, актуалізацію нового типу комунікації ЖР. Звич-

на лінійність інформаційного потоку заміщується об'ємністю і розгалуженістю. Поняття тексту при цьому не перестає бути самоцінним і водночас активно асимілюється у простір гіпертексту: текст повинен бути структурно подібний до системи, в координатах якої він сприймається, має відповідати особливостям реакції сучасного читача. Природні при цьому такі характеристики тексту, як нелінійність, фрагментарність, монтажність, відсутність психологічного підтексту, жанровий і стильовий синкретизм [3, с. 21].

Звідси такі апріорні якості матеріалів, як лаконічність, чітка структурованість, кліповий характер, зростаюча роль заголовного комплексу (назва, підзаголовок, виражений активним рядком-анонсом, обрамлення: перший і останній абзаци), його функціональних характеристик, компонентів внутрішньої організаційної логіки.

Водночас регіональні автори, намагаючись надати переконливі аргументи, зробити матеріал живим, цікавим, створити ефект «живої присутності героя», комбінують елементи репортажу, звіту про подію та інтерв'ю; есе та інтерв'ю; рецензії та інтерв'ю; репортажу і звіту та ін. Концептуальний рівень (авторська тема, проблематика, ідея) текстів регіональних інвестигейторів О. Баранцевич, О. Оганова, Я. Чепурного визначають формальні характеристики ЖР: вибір методів, специфічних прийомів емоційного впливу на аудиторію, способів відтворення ситуації.

ЖР у публікаціях на шпальтах «Рідного Прибужжя» характеризує професійне вміння журналіста швидко, емко і цікаво дати передісторію, створити цікавий бекграунд, ненав'язливо нагадуючи читачеві про попередні події.

«Інформаційним приводом розслідування може стати ряд причин: річниця трагедії світового чи всеукраїнського масштабу, аналітична доповідь авторитетної організації, оприлюднення суспільно важливої інформації, неоднозначної, що потребує нової хвилі розслідувань, реформування тощо. І це зацікавить нашого читача», — впевнений інвестигейтор «РП» А. Тюрін.

«Епізодичність журналістських розслідувань — очевидна й зумовлена низкою факторів. По-перше, тривалим, важким і прискіпливим збором фактологічного матеріалу, а згодом — і його доказової бази. Цьому жанрові властивий високий рівень аргументованості, тому обізнаність автора публікації у правовій площині

проблеми має бути на рівні фахівця. По-друге, викривальні матеріали мають чималий резонанс, наслідком якого для журналіста може бути, висловлюючись військовою термінологією, рішучий контрнаступ. Дієвим механізмом самозахисту журналіста в таких ситуаціях можуть бути тільки беззаперечні факти, передовсім документально зафіксовані. І нарешті, по-третє, в українській журналістиці більше поширені публікації квазірозслідувального характеру, тобто із «джинсовим відтінком» [5, с. 224].

Висновки. У статті представлено екзегетику інвестиційних текстів у розрізі концепту «вбивчих кілометрів» та сформульовано основні алгоритми уникнення неефективності під час дії цього концепту у ЖР. Окрім того, розглянуті основні тематичні напрями інвестиційної діяльності медіа Південного регіону на прикладі регіонального видання «Рідне прибужжя», що є лідером у написанні розслідувальних текстів у області, та інвестиційного медіа порталу *Nikcenter.org*. Також у роботі використано результати дослідження за допомогою авторського методу «експериментально-практичної соціотриади»: спостереження, анкетування та інтерв'ювання (бесіда) щодо застосування тем та ідей активізації читачів журналістських розслідувань.

1. *Глушко О. К.* Журналістське розслідування: історія, теорія, практика: навч. посіб. Київ: Арістей, 2008. 144 с.
2. *Батаєва К. В.* Соціальна візуалістика і медіа-візуальність: навч. посіб. Київ: Кондор, 2017. 344 с.
3. Журналистика и конвергенция: почему и как традиционные СМИ превращаются в мультимедийные / под ред. А. Г. Качкаевой. Москва: Фокус-Медиа, 2010. 200 с.
4. *Колисниченко А. В.* Настольная книга журналиста. Москва: Аспект Пресс, 2013. 334 с.
5. *Паславський І.* Журналістське розслідування. Публікація резонансна, але небездоганна // Вісник Львівського університету. Сер. журналістика. 2009. Вип. 32. С. 223—230.
6. *Тертичний А. А.* Расследовательская журналистика. Москва: Аспект Пресс, 2002. 384 с.
7. *Уиллмен Дж.* Журналистское расследование. Москва, 1998. С. 10—12.
8. Универсальная журналистика / под ред. Л. П. Шестеркиной. Москва: Аспект Пресс, 2016. 480 с.

9. <http://rp.mk.ua/category/investigation/>.
10. <http://nikcenter.org/inquests>.

References

1. Hlushko, O. K. (2008). *Zhurnalistske rozsliduvannia: istoriia, teoriia, praktyka*, Kyiv, Aristei, 144 pp. (in Ukr.).
2. Batayeva, K. V. (2017). *Sotsialna vizualistyka i media-vizualnist*, Kyiv, Kondor, 344 pp.(in Ukr.).
3. (2010). *Zhurnalistska i konvergencija: pochemu i kak tradicionnye SMI prevrashhajutsja v multimedijnye*, pod red. A. G. Kachkaevoi, Moskva, Fokus-Media, 200 pp. (in Rus).
4. Kolisnichenko, A. V. (2013). *Nastolnaya kniga zhurnalista*, Moskva, Aspekt Press, 334 pp. (in Rus).
5. Pslavskyi, I. (2009). Zhurnalistske rozsliduvannia. Publikatsiia rezonansna, ale nebezdohana, *Visnyk lvivskoho univrsytetu*. Serii Zhurnalistyka, no. 32, p. 223—230. (in Ukr.).
6. Tertichnyi, A. A. (2002). *Rassledovatel'skaya zhurnalistska*, Moskva, Aspekt Press, 384 pp. (in Rus).
7. Uillmen, Dzh. (1998). *Zhurnalistskoe rassledovanie*, Moskva, Aspekt Press, pp. 10—12.(in Rus).
8. (2016). *Universalnaja zhurnalistska*, pod red. L. P. Shesterkinoi, Moskva, Aspekt Press, 480 pp. (in Rus).
9. Retrieved from <http://rp.mk.ua/category/investigation/>.
10. Retrieved from <http://nikcenter.org/inquests>.

Valentyna Stiekolshchikova

THE IDEA AND THEMATIC EXEGETICS OF INVESTIGATIVE TEXTS VIA A PRISM OF THE CONCEPT OF PROXIMITY

The genre of investigative journalism is a kind of indicator that measures the state of free speech in society. Today, investigative journalism is compared with the highest professional skill. Investigation offers an author's version of events based on search results, questions, facts. The investigator looks for a theme, collects facts to accuse, but not so much as for the accusation of a particular person, as in the hope to solve a particular social problem. However, the problem of ideological-thematic exegetics of investigating activity in the context of proximity concept is yet little studied. The article aims to investigate the

ideological-thematic basis of regional journalistic investigation via a prism of the proximity concept, outlining elements, structure, and factors of efficiency of investigative texts. Contextual analysis, elements of component analysis, methods of intertextual comparison, and conceptual analysis, linguistic modeling contributed to distinguishing and systemic characterizing of the informational dossier tools. In the paper, the exegetics (hermeneutics) of investigation texts in the context of the proximity concept is presented, and the main algorithms for avoiding the inefficiency of this concept in the journalistic investigation are defined. Besides, the main thematic areas of the investigative activities of the Southern Ukraine regional media are analyzed. The findings of the research using our methods of the experimental and practical social triad by applying the themes and ideas of stirring up the journalistic investigations' readers were used in the paper. The main principle in the activity of a journalist working on the definition of the thematic, problematic, ideological conceptualization of the region, state, and the abroad, is publicity, creating of the appropriate atmosphere, public opinion concerning certain social phenomena. The main thing to focus on is the competence in the subject matter or problem that has become the matter of interest in the investigation. The regional journalistic investigation, unlike other space-and-time research themes, is specific to increase the number of readers, build and effectively represent the modeled reality.

Keywords: idea and theme exegetics, investigative text, proximity, experimental and practical social triad, readers' stirring up.

УДК 070+[004.77:316.32]:[303.823.4:316.77-025.13]

Юрїї Фінклер

КОМУНІКАЦІЙНІ МОДЕЛІ СПІВПРАЦІ МЕДІЙ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9\(27\)-19](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9(27)-19)

Проаналізовано такі комунікаційні моделі співпраці медіа та соціальних мереж, які дозволяють медіам використання основних функцій Інтернету — пошук інформації та надання інформації. Соціальні мережі є багатовимірною технологією, яка